

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

CANISTERAPIE V DOMOVĚ PRO SENIORY CHVALKOV

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Motlová

Autor práce: Dana Červonyjová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: třetí

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné databázi STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

10. června 2009

Podpis: Dana Červonyjová

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lence Motlové za cenné rady,
podněty, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH:

ÚVOD	6
1 TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 Problematika stáří	8
1.1.1 Domovy pro seniory	10
1.2 Vztah člověka a psa	11
1.2.1 Pozitivní vliv psa	12
1.2.1.1 Pozitivní vliv psa u seniorů.....	13
1.3 Canisterapie	13
1.3.1 Formy canisterapie	15
1.3.2 Metody canisterapie	16
1.3.3 Využití canisterapie	18
2 PRAKTICKÁ ČÁST	20
2.1 Cíl práce	20
2.2 Metodika	20
2.2.1 Metody a techniky sběru dat	20
2.2.2 DpS Chvalkov	21
2.3 Charakteristika zkoumaného souboru	22
2.4 Výsledky	23
2.4.1 Případová studie č.1	23
2.4.2 Případová studie č.2	26
2.4.3 Případová studie č.3	28
2.4.4 Případová studie č.4	30
2.4.5 Výsledky položených rozhovorů	32
DISKUZE	36
ZÁVĚR	38
Seznam literatury	39

Seznam příloh	41
Přílohy.....	42
Seznam použitých zkratek.....	48
ABSTRAKT	49

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem si vybrala záměrně. Již tři roky pracuji v Domově pro seniory Chvalkov (DpS Chvalkov) jako zdravotní sestra a přibližně dva roky se zde věnuji i canisterapii. Během své práce se též každodenně setkávám s problémy a starostmi, se kterými se naši senioři potýkají.

Současná moderní medicína dokáže po zdravotní stránce opravdové zázraky a tak se neustále věková hranice lidí posouvá výš. Bohužel, už nedokáže to, aby prodloužený život byl stále stejně kvalitní. Klienti, kteří dnes přicházejí využívat služby našeho domova (DpS Chvalkov), jsou již ve veliké míře plně závislí na péči okolních osob a většina z nich již žije ve svém vlastním světě, mimo naši realitu.

Zákon č.108/2006 Sb. o sociálních službách nám otevřel oči a my se začali na potřeby našich klientů dívat z trošku jiného pohledu – začala nás kromě jejich tělesného pohodlí zajímat také jejich psychická pohoda, která pramení z produktivního života, potřeby naplnění a pocitu potřebnosti.

Individuální plánování u nás rozpoutalo druhou cestu ke změně a my si začali klást otázku, jak zpříjemnit a zkvalitnit život všech našich klientů a to i těch, kteří si již nedokáží naplánovat svůj osobní cíl. Práce to byla velice těžká a nejistá cesta vedla přes příjemné podněty z vnějšího prostředí, které na klienta mohou působit až ke canisterapii.

Jelikož se v kynologii aktivně pohybuji již několik let - věnuji se chovu psů, handlingu a moji psi se pravidelně účastní psích výstav, canisterapie mě velice nadchla. Sama pravidelně vídám pozitivní vliv, který dokáže mít psí společník na jednotlivce či celou jeho rodinu. Proto jsem začala canisterapii přibližně před dvěma lety v našem domově provádět.

Nejprve se jednalo o občasné návštěvy psů - jednak mých a jednak ostatních zaměstnanců, které byly u některých obyvatel domova velice populární. Proto se také na jejich četná přání psí návštěvy staly v domově relativně pravidelnými a já se začala o canisterapii více zajímat. Na základě přečtených publikací a informací z internetu jsme si v domově vytvořili vlastní canisterapeutický plán.

Bakalářská práce se zabývá canisterapií prováděnou v Domově pro seniory Chvalkov. Teoretická část se snaží vymezit pojem canisterapie, formy canisterapie a její obecný přínos u seniorů. Dále se zabývá stářím a sociálními změnami, se kterými se musí senioři potýkat.

Cílem praktické části je zjistit přínos individuální formy canisterapie u seniorů v Domově pro seniory Chvalkov. Dílčím cílem je zjistit názor pracovníků v Domově pro seniory Chvalkov na přínos canisterapie u seniorů.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Problematika stáří

„Stáří je posledním ontogenetickým vývojovým obdobím v životě člověka, které v sobě nese pečeť období předcházejících, tj. odpovídá do značné míry stylu života, který člověk žil zejména ve středním věku, ve fázi dospělosti. Je to biologický proces, který je charakterizován tím, že je nezvratný a končí smrtí jedince.“¹

„Jde o projev a důsledek involučních změn funkčních i morfologických, probíhajících druhově specifickou rychlostí s výraznou interindividuální variabilitou a vedoucí k typickému obrazu označovanému jako stařecký genotyp. Ten je modifikován vlivy prostředí, zdravotním stavem, životním stylem, vlivy sociálně ekonomickými a psychickými včetně aspirace, sebehodnocení, adaptace a přijetí určité role.“²

„Stáří, tj. od kdy je daný jedinec pokládán za starého, je často obtížné jednoznačně vymezit. Dnes se nejčastěji vychází z kalendářního věku, který je daný datem narození. Chronologické neboli kalendářní stáří je vymezeno dosažením určitého věku. Někdy se místo označení stáří používá eufemismus třetí věk, kdy prvním věkem je myšlené dětství a druhým věk dospělosti. Kalendářní věk z medicínského hlediska je nespolehlivý údaj. Pro geriatrii je daleko důležitější věk funkční – to je soubor funkčních potenciálů daného jedince. Kalendářní a funkční věk se nemusejí shodovat. Každý jedinec stárne jinak, vznikají velké individuální rozdíly a proto je populace starých lidí heterogenní, nejednotná. To nejen v aspektech zdravotních, ale i v aspektech sociálních.“³

„Sociální stáří postihuje proměnu sociálních rolí a potřeb, životního stylu i ekonomického zajištění. Za počátek sociálního stáří je obvykle považován vznik nároku na starobní důchod či skutečné penzionování.“⁴

„Moderní společnost vede celý život člověka k nezávislosti. Odchodem do důchodu ztrácí člověk roli ve společnosti, danou pracovním postavením.

¹ GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*, s. 5.

² KALVACH, Z. a kolektiv. *Geriatric a Gerontologie*, s. 47.

³ GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*, s.8.

⁴ KALVACH, Z. a kolektiv. *Geriatric a Gerontologie*, s. 47.

Důchodci se tak dostávají do situace, kdy odchod na zasloužený odpočinek přijímají konfliktně, často přímo negativně. Přitom období koprodukční, čili období penzionování, se stále prodlužuje. Starý člověk bere toto období často až úkorně, zejména tehdy, když nenajde vhodný náhradní program. Ztráta programu ve stáří, to je dnes hlavní problém starých lidí v industriální společnosti. V naší společnosti k tomu přistupují i ekonomické problémy důchodců.“⁵

„Péče o staré občany je záležitostí celé společnosti, není to jen úkol zdravotnictví. Cílem této péče je udržet soběstačného, přiměřeně aktivního a spokojeného občana, co nejdéle v jeho navyklém prostředí, tj. ve vlastní domácnosti. Pokud jsou staří lidé soběstační není to problém. Jakmile začíná být starý člověk nesoběstačný a tedy závislý na okolí (a tento stupeň nesoběstačnosti lze poměrně přesně otestovat) pak nastupuje potřeba služeb, různých podle charakteru této nesoběstačnosti.“⁶

„S přicházejícím věkem může dojít ke zintenzivnění některých povahových rysů. Psychické změny ve stáří bývají laicky označovány jako zhoršení povahy, do popředí se dostávají negativní rysy osobnosti. Senior reaguje na situaci, ve které se nachází. Lze říci, že psychické změny v kombinaci se sociálními změnami ztěžují klientovi adaptaci na nové prostředí, ve kterém se pohybuje. Ve stáří, jako projev špatného přizpůsobení se životním změnám, někteří lidé zaujímají postoj: „Já už se snažit nemusím, nebudu se ovládat, ať se snaží druzí, já už toho udělal dost.““⁷

„Sociální péče zahrnuje systém dávek a služeb poskytovaných občanům, kteří nejsou schopni zabezpečit své základní životní potřeby v potřebném rozsahu zejména z důvodu nedostatečného příjmu, nepříznivého zdravotního stavu a věku. Součástí systému sociální péče jsou i služby sociální péče poskytované v zařízeních sociální péče.“⁸

„Institucionální péče by měla být posledním řešením. Dlouhodobý kontakt starého člověka ve zdravotnickém zařízení, domově důchodců a nebo v jiných

⁵ GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*, s. 27.

⁶ GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*, s. 11.

⁷ VENGLÁŘOVÁ, M. *Problematické situace v péči o seniory*, s. 16.

⁸ KRÁLOVÁ, J.; RÁŽOVÁ, E. *Zařízení sociální péče pro seniory a zdravotně postižené občany*, s.14.

institucích má negativní dopad především na jeho psychiku. Dochází k citové frustraci, pobyt v DD chápou jako poslední stanici a „čekárnu na smrt“.⁹

1.1.1 Domovy pro seniory

Domovy pro seniory (dále DpS) poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu vyššího věku, které potřebují pravidelnou pomoc v oblasti soběstačnosti a osobní péče. Jejich nepříznivá sociální situace jim nedovoluje žít ve vlastním domácím prostředí.

Služby poskytované DpS:¹⁰

- a) poskytnutí ubytování;
- b) poskytnutí stravy;
- c) pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu;
- d) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu;
- e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím;
- f) sociálně terapeutická činnost;
- g) aktivizační činnosti;
- h) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

„Lidé, kteří se stanou obyvateli různých zařízení, mají za sebou dlouhý život v řadě jiných rolí. Byli zvyklí fungovat určitým způsobem a nemají většinou zkušenost s rolí „obyvatele domova“, proto při vstupu do takového zařízení používají způsoby chování, na které byli zvyklí a které jim přinášely ocenění okolí. Tady to nejednou neplatí a starší člověk je tím zaskočen a potřebuje podporu personálu i blízkých, aby našel svoje nové místo.“¹¹

Účelem poskytování sociálních služeb je sociální začleňování a (dle §3,e) tedy „proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit

⁹ GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*, s. 30.

¹⁰ ZÁKON č. 108/ 2006 O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

¹¹ VENGLÁŘOVÁ, M. *Problematické situace v péči o seniory*, s.15.

do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.“¹²

1.2 Vztah člověka a psa

Pes domácí (*Canis familiaris*) je potomkem prvního lidmi domestikovaného druhu – vlka (*Canis lupus*). „O prvopočátcích soužití člověka a psa víme jen velice málo, přestože pes jako průvodce člověka byl znám už v dávné historii. Ve společnosti člověka začal pes žít asi v letech 15 000 př. n.l.“¹³

„Pes je nejstarším společníkem člověka. Člověk a pes spolu začali žít, protože to oběma přinášelo prospěch. Postupně se jejich soužití vyvinulo k dnešnímu vztahu, v němž je jeden závislý na druhém – člověk se stará o psa na oplátku za to, že pes mu je neúnavným přítelem a že pro něj vykonává řadu nejrůznějších pracovních úkolů.“¹⁴

„Pes se spojil s člověkem dobrovolně a postupně trvale zdomácněl.“¹⁵ „Ať již byla motivace pravěkého člověka k ochočení vlčích mlád'at jakákoliv, jisté je, že se pes brzy stal životně důležitým spojencem, společníkem, důvěrníkem a přítelem člověka.“¹⁶

„Na setkání Americké psychiatrické asociace v roce 1984 přednášel Edward Rynearson, psychiatr ze Seattlu, o neurofyziologické matici společné psům i lidem. Oba druhy jsou savci přirozeně žijící ve smečkách a v jejich životě hrají velmi důležitou roli vzájemné vztahy mezi jedinci. Potřeba citové vazby, která je vlastní člověku i psovi, je instinktivní povahy a projevuje se vzájemnou péčí, krmením, emoční a fyzickou blízkostí.“¹⁷

¹² KRUTILOVÁ, D.; ČÁMSKÝ, P.; SEMBDNER, J. *Sociální služby – Tvorba a zavádění Standardů kvality poskytovaných sociálních služeb*, s. 137.

¹³ NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*, s.30.

¹⁴ LARKIN, P. *Pes a péče o něj*, s.10.

¹⁵ NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*, s.30.

¹⁶ GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*, s.13.

¹⁷ WOLOY, E. M. *Pes a lidská duše*, s.27.

„Pes je nejoblíbenějším domácím zvířetem, protože se nám nejvíce podobá. Uvádí se, že pes může vystupovat jako přechodný objekt, to znamená, jako prostředník pro vyjádření tužeb, fantazií a agrese.“¹⁸

1.2.1 Pozitivní vliv psa

„Zvířata dokáží lidem zcela nezištně a upřímně nabídnout přátelství, lásku, pocit vzájemné potřeby a respektování. Zvířata jsou totiž na člověku závislá a ten o ně musí pečovat. Starý člověk ve styku se zvířetem tak znovu přebírá zodpovědnost za jinou živou bytost. To může zvyšovat jeho sebevědomí, neboť tím získá důležitou náplň svého života. Stupeň důvěry mezi člověkem a zvířetem je jedinečný.“¹⁹

„Zvíře také spontánně a nenuceně kdykoliv poskytuje možnost prožití slasti v zanedbávané hmatové stimulaci, tedy možnost pomuchlat se, pomazlit se, vzájemně se přitulit. Bez pocitu studu, nevhodnosti, trapnosti, bez nutnosti se doprošovat a vysvětlovat. Vzájemný dotyk je zejména pro starší lidi důležitým prostředkem vyjádření emocí, působí jako lék proti úzkosti, strachu, bezmocnosti a psychickému strádání a dokonce zvyšuje odolnost proti utrpení, které přináší případná nemoc.“²⁰

„Velice důležitý je poznatek, že kontakt s milými zvířaty umocňuje regenerační síly, zkracuje dobu zotavení po nemoci a po úrazu, zmírňuje žal, zármutek a pocit osamění. Zvířata snižují vnímání stresu a dokonce i bolestivé léčebné procedury jsou lépe snášeny v přítomnosti známých zvířat než např. příbuzných nebo přátel.“²¹ „Zvířata nám naslouchají bez posuzování či rad a v daném okamžiku nám dávají najevo přijetí a bezpodmínečnou lásku.“²² „Již pouhá přítomnost pejska, ke kterému má jedinec kladný vztah, působí pozitivně na jeho psychické stavy a psychické procesy.“²³

¹⁸ WOLOY, E. M. *Pes a lidská duše*, s.28.

¹⁹ GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*, s. 114.

²⁰ Tamtéž, s.114

²¹ Tamtéž, s. 114

²² <http://hedvikahor.webnode.cz/news/zvirata-jako-ucitele-a-lecitele/>

²³ KARÁSKOVÁ, V.; KRAUSOVÁ, A.; SPURNÁ, M. *Pes a dítě s mentálním postižením*, s.16.

„Pes nerozlišuje podle vizáže či onemocnění, ale podle vnitřních hodnot.“²⁴

1.2.1.1 Pozitivní vliv psa u seniorů

„Pozitivní vliv zvířat je možné registrovat už při běžných zdravotních prohlídkách strašících pacientů trpících somatickými a psychosomatickými potížemi. Interakce se zvířetem u nich napomáhá lehkému snížení krevního tlaku a zpomalení srdeční akce. Přítomnost zvířete snižuje úzkost, což může být významné zejména při vyhrocených situacích, a také prožívání smutku a osamocení. Ve stáří jsou zvířata výrazným sociálním katalyzátorem a kognitivním stimulem, neboť udržují seniora v činnosti. Jsou regulátorem lidského společenského chování, zlepšují konfliktní stavy v rodině a zlepšují také intelektuální funkce starých lidí.“²⁵

„Podle některých výzkumů pomáhají zvířata zavést řád do života starých lidí, poskytují pocit bezpečí a saturují citové potřeby starého člověka. Seniorským důchodcům poskytují neuvěřitelnou kapacitu pro zvýšení přijetí, uznání a pozornosti, a to proto, že ve stáří bývají vazby člověka na zvíře daleko silnější než ve středním věku.“²⁶

1.3 Canisterapie

„Autorem termínu canisterapie se v roce 1993 stala Jiřina Lacinová, která zároveň byla se sdružením Filia průkopníkem a osvětovým pracovníkem v tomto oboru. Termín canisterapie se skládá ze dvou slov: canis (latinky pes) a terapie (léčba, řeckého původu).“²⁷

„Galajdová (1999) definuje canisterapii jako označený způsob terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen podle definice WHO (Světové zdravotnické organizace) jako stav

²⁴ <http://canisterapie-zlin.cz/canisterapie.php>

²⁵ <http://www.rodina.cz/clanek697.html>

²⁶ Tamtéž

²⁷ VELEMÍNSKÝ, M. a kolektiv autorů, *Zooterapie*, s.60.

psychické, fyzické a sociální pohody. Jedná se o podpůrnou formu psychoterapie, která je výhradně založena na kontaktu člověka se psem a vzájemné pozitivní interakci.“²⁸

„Canisterapie se vyvinula na podkladě zkušeností prověřených staletími. Systematické využití psů v léčebných zařízeních ve Franské říši je zmiňováno již v 8. století našeho letopočtu. Obecně známé je využití záchranných psů v klášteře sv. Bernarda ve Švýcarsku, nebo nasazení psů v léčbě duševně nemocných v anglickém Yorku v 18. století (mniši pečující o nemocné stavěli léčebný vliv psů na člověka na úroveň motlitbám).“²⁹

„V USA bylo léčebné použití psů dokumentováno v roce 1942 při rehabilitaci válečných veteránů.“³⁰ „V 60. letech se začal v USA zajímat o příznivý vliv zvířete na člověka Newyorský psychiatr Boris Levison. Boris Levison zjistil, že přítomnost domácího zvířete během sezení usnadňovala kontakt s nekomunikativními pacienty. Případy terapie s využitím zvířete prezentoval na výroční schůzi Americké psychologické asociace.“³¹

„Podrobněji se vlivem psů na člověka začal zabývat Aaron Katcher. U dětí, se kterými vedl rozhovor v přítomnosti psa, zaznamenal značné snížení krevního tlaku a zpomalení tepové frekvence. Katcher z výsledků studií vyvozuje, že základem našeho svazku se psy je pocit bezpečí a důvěrného přátelství pocházející z doby, kdy bylo pro naše předky odpočívající zvíře signálem, že mohou být klidní, protože jim nehrozí nebezpečí.“³²

„V Čechách se canisterapie začala využívat jen ojediněle na začátku 90. let minulého století např. v Ústavu sociální péče Kociánka v Brně. Postupně vznikla občanská zájmová sdružení. Vyvrcholením tohoto procesu bylo vytvoření zastřešující České canisterapeutické asociace, která byla založena v roce 2003.“³³

Základní jednotku canisterapie představuje canisterapeutický tým. Canisterapeutický tým je složen z psovoda (canisterapeuta, canisasistenta) a psa.

²⁸ VELEMÍNSKÝ, M. a kolektiv autorů, *Zooterapie*, s.60.

²⁹ NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*, s.11.

³⁰ Tamtéž

³¹ WOLOY, E. M. *Pes a lidská duše*, s.28.

³² WOLOY, E. M. *Pes a lidská duše*, s.30.

³³ NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*, s.11.

Mezi canisterapeutem i psem musí vzniknout úzký vztah, psovod musí svého psa znát, důvěřovat mu. Důležitý je výběr vhodných jedinců, vhodná výchova a výcvik. Pes musí být cíleně připraven, psovod proškolen a tým musí absolvovat zkoušky canisterapeutických týmů.

1.3.1 Formy canisterapie

a) Individuální canisterapie

„Individuální canisterapie zahrnuje setkání jednoho klienta s jedním popř. s více canisterapeutickými týmy. Výhodou je přizpůsobení programu a cílené působení podle individuálních potřeb klienta, možnost intenzivnějšího kontaktu se psem a snížení okolních rušivých vlivů.“³⁴

b) Skupinová canisterapie

„U skupinové formy canisterapie řídí vzájemnou interakcí klientů se psy většinou jedna osoba. Výhodou využití skupiny různých psů je, že si každý klient může vybrat podle svých preferencí psa podle velikosti, temperamentu, vzhledu a dalších kritérií.“³⁵

c) Návštěvní program

„Návštěvní program je jednou z nejrozšířenějších forem canisterapie v ČR. Společný kontakt klienta s canisterapeutickým týmem (psem) probíhá v pravidelných intervalech na předem sjednaném místě.“³⁶

„Návštěvy se obvykle uskutečňují jednou týdně nebo jednou za dva týdny. Pes nesmí být přetěžován – literatura doporučuje nasazení maximálně dvakrát až třikrát týdně na jednu hodinu.“³⁷

d) Jednorázové canisterapeutické a kynologické aktivity

„Programy probíhají nejčastěji na školách a v ústavních zařízeních u klientů všech věkových skupin, ale nejčastěji dětí. Jedná se buď o jedno setkání, opakované návštěvy v dlouhých intervalech (např. půl roku), nebo cyklus

³⁴ VELEMÍNSKÝ, M. a kolektiv autorů, *Zooterapie*, s.81.

³⁵ VELEMÍNSKÝ, M. a kolektiv autorů, *Zooterapie*, s.81.

³⁶ VELEMÍNSKÝ, M. a kolektiv autorů, *Zooterapie*, s. 84.

³⁷ Tamtéž, s. 84.

několika setkání bez dlouhodobější návaznosti. Může se také jednat o různé ukázky nebo prezentaci canisterapie se zapojením z řad diváků.³⁸

„Jednorázový kontakt se psem má pro klienta význam především ve zpestření stereotypního dne, možnosti interakce se psem, seznámení klienta (zejména dítěte) s chováním psa.“³⁹

e) Pobytový program

„Hlavní myšlenkou pobytové canisterapie je možnost intenzivního kontaktu dítěte se psem ve spojení s odloučením od běžného sociálního prostředí a často ve spojení s pobytem v přírodě. Nejčastěji se jedná o různé krátkodobé (víkend) až dlouhodobé pobyty (dva týdny).“⁴⁰

f) Rezidentní forma neboli cílený pobyt psa

a) v zařízení

Tato forma zooterapie s využitím psa není kynology příliš doporučována. Pes potřebuje jednoho pána - vůdce, který mu zajistí pocit jistoty, který získává i ve své psí smečce.

b) v rodině

„Smyslem cíleného pobytu psa v rodině je zprostředkování psychosociální podpory, využití možností a metod canisterapie pro klienta a jeho rodinu v případě, že je klient v péči rodiny. Pes je speciálně připraven odborníkem (popř. samotnou rodinou), po splnění podmínek pro praktikování canisterapie se stává členem rodiny, kde působí (canisterapeutické zkoušky skládá společně s členem rodiny) a canisterapii praktikuje proškolený člen rodiny.“⁴¹

1.3.2 Metody canisterapie

a) Animal Assisted Activities (AAA)

„Aktivity za asistence zvířat poskytují příležitost pro motivační, výchovný, odpočinkový nebo terapeutický prospěch zaměřený na zvýšení kvality života

³⁸ Tamtéž, s.99.

³⁹ Tamtéž, s.99.

⁴⁰ Tamtéž, s.99.

⁴¹ Tamtéž, s.107.

klienta. Odehrávají se v různých terapeutických prostředích a jsou vedeny speciálně vyškoleným profesionálním odborníkem nebo dobrovolníkem za účasti speciálně vybraných zvířat.“⁴²

„Nejčastějšími klienty jsou klienti zařízení sociálních služeb (domovy pro seniory, pro osoby se zdravotním postižením, centra denních služeb atd.) a školských zařízeních (dětské domovy, speciální školy, zařízení pro výkon ústavní výchovy aj.). Typickými technikami jsou pohlazení zvířete, hry, péče o zvíře, přirozené procvičování komunikace a paměti apod.“⁴³

b) Animal Assisted Therapy (AAT)

„Terapie za pomoci zvířat. Jde o cílenou intervenci, při které je zvíře nedílnou součástí terapeutického procesu. Je poskytována a vedena zdravotnickým personálem se speciálními odbornými znalostmi.“⁴⁴

„Nejčastějšími klienty jsou osoby s tělesným, mentálním nebo kombinovaným postižením, krátkodobě i dlouhodobě nemocní, lidé v rekonvalescenci, lidé kteří potřebují podpůrnou léčbu psychických nebo fyzických poruch, nemocí nebo stavů nepohody.“⁴⁵

„Typickými technikami jsou polohování, hry pro rozvoj motoriky a sociálních dovedností, hlazení a péče o zvíře, cílené zlepšování komunikace, orientace, paměti, řeči, kognitivních funkcí apod.“⁴⁶

c) Animal Assisted Education (AAE)

„Vzdělávání za pomoci zvířat. Jedná se o přirozený nebo cílený kontakt člověka a zvířete zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta.“⁴⁷

„Nejčastějšími klienty jsou osoby se specifickými poruchami učení, chování nebo komunikace, kde lze činnost zaměřit na zlepšení těchto poruch. Další cílovou skupinou jsou studenti běžných škol, kde se výuka zaměřuje na vztahy

⁴² GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*, s. 28.

⁴³ VELEMÍNSKÝ, M. a kolektiv autorů, *Zooterapie*, s. 32.

⁴⁴ GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*, s. 28.

⁴⁵ VELEMÍNSKÝ, M. a kolektiv autorů, *Zooterapie*, s.33.

⁴⁶ Tamtéž, s. 33.

⁴⁷ Tamtéž, s. 34.

lidí a zvířat, biologii, téma psí pomoci postiženým, motivaci k odpovědnosti apod.“⁴⁸

„Typickými technikami jsou předávání informací zábavnou formou a názornou ukázkou, využití zvířete jako prostředníka pro výuku, hry pro rozvoj motoriky, komunikace, péče o zvíře apod.“⁴⁹

d) Animal Assisted Crisis Response (AACR)

„Krizová intervence za pomoci zvířat. Přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizovém prostředí, zaměřený na odbourávání stresu a celkové zlepšení psychického, nebo fyzického stavu klienta. Nejčastějšími klienty jsou oběti katastrof, násilí a jejich rodinní příslušníci, osoby evakuované mimo domov a do veliké míry také ostatní pracovníci záchranných týmů a dobrovolníci, pomáhající s odbouráváním škod. Typickými technikami jsou psychologické metody, empatie, motivace ke komunikaci a interakci, hlazení, hry, brašny s drobnostmi a hračkami apod.“⁵⁰

1.3.3 Využití canisterapie

„Pes je výborným společníkem, ale také výchovným prostředkem pro klienta. Canisterapie přispívá k rozvoji jemné a hrubé motoriky, podněcuje verbální i neverbální komunikaci, orientaci v prostoru, zvyšuje motivaci podílet se na vlastním léčebném procesu, zlepšuje interakci klienta s ostatními klienty – ošetřovateli – rodiči. Canisterapie může být využita k nácviku koncentrace, zvýšení pozornosti, rozvoji sociálního citění, zlepšení kvality života a v některých případech i snížení agresivity klienta.“⁵¹ „Pes provokuje k činnosti, ale také poskytuje zábavu.“⁵²

„Uplatňuje se zejména jako pomocná psychoterapeutická metoda při řešení různých situací v případě, že jiné metody nejsou účinné nebo použitelné. Jedná se např. o navazování kontaktu s pacienty, kteří obtížně komunikují a při práci

⁴⁸ Tamtéž, s. 34.

⁴⁹ Tamtéž, s. 35.

⁵⁰ Tamtéž, s. 35.

⁵¹ Tamtéž, s. 60.

⁵² KARÁSKOVÁ, V.; KRAUSOVÁ, A.; SPURNÁ, M. *Pes a dítě s mentálním postižením*, s. 15.

s citově deprimovanými dětmi, artistickými dětmi, mentálně postiženými, logopedické a rehabilitační praxi, při výskytu apatie, u dlouhodobě nemocných dětí nebo jako součást komplexní terapie v geriatрии.⁵³

⁵³ <http://www.canisterapie.info/o-canisterapii/>

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zjistit přínos individuální formy canisterapie u seniorů v Domově pro seniory Chvalkov.

Dílčím cílem je zjistit názor pracovníků v Domově pro seniory Chvalkov na přínos canisterapie u seniorů.

Operacionalizace pojmů

Canisterapie – rehabilitační metoda, při níž interakce mezi člověkem a psem vede k podpoře zdraví člověka.

Zdraví – stav úplné fyzické, psychické a sociální pohody.

Senior – člověk nad 60 let.

Domov pro seniory Chvalkov – poskytovatel sociálních služeb, zřízený Krajským úřadem Jihočeského kraje. Cílovou skupinou DpS Chvalkov jsou senioři od 65 let.

Přínosem canisterapie se rozumí – rozvoj jemné a hrubé motoriky, podpora komunikace (verbální i neverbální), trénink paměti, motivování klienta k aktivitě, zlepšení interakce mezi spolubydlícími, náplň volného času.

2.2 Metodika

2.2.1 Metody a techniky sběru dat

Při práci byl použit kvalitativní výzkum. U seniorů v Domově pro seniory Chvalkov byla autorkou práce (canisterapeutkou) poskytována canisterapie individuální formou, dále bylo využito zúčastněné pozorování a záznamy z dokumentace canisterapeutky.

Canisterapie zahrnovala tyto oblasti:

- a) hlazení psa;
- b) česání psa;
- c) přivolání psa;
- d) zkoušení psího oblečení;
- e) nácvik zapínání obojku a připevňování vodítka;

f) procházka se psem.

Při canisterapii byl u seniorů sledován:

- a) psychický stav;
- b) mimika;
- c) rozvoj komunikace;
- d) rozvoj řečových dovedností;
- e) sledovány změny v jemné i hrubé motorice;
- f) speciální výzkum byl proveden u klientky s problémovou komunikací – zde došlo k mapování změny počtu pulzů v průběhu canisterapie.

Použita byla dále metoda dotazování – technika polořízeného rozhovoru, který byl v Domově pro seniory Chvalkov proveden s 10 pracovníky – 4 zdravotní sestry, 3 pracovníci přímé péče, 2 ergoterapeutky a jeden fyzioterapeut.

Otázky k polořízeným rozhovorům byly předem rozděleny do pěti okruhů:

1. Identifikační údaje (pracovní pozice, délka pracovního poměru v DpS, věk).
2. Osobní vztah ke psům (kladný, záporný, neutrální vztah ke psům a proč).
3. Vztah seniorů v DpS Chvalkov ke psům (posouzení vztahu majoritní části obyvatel).
4. Přínos canisterapie u seniorů (v čem vidí zaměstnanci pozitivní vliv canisterapie).
5. Individuální zhodnocení pozitivních vlivů canisterapie zaměstnanci s ohledem na DpS.

Přesné znění otázek je uvedeno v příloze I.

2.2.2 DpS Chvalkov

Domov pro seniory Chvalkov se nachází u Trhových Svinů patří mezi osady obce Čížkrajice. V roce 1909 byla postavena původní budova domova, která ve svých počátcích sloužila jako německá škola. Po roce 1945 školu vystřídala ozdravovna zřízená ONV pro děti postižené II. světovou válkou. V letech 1953/54

zde byl ONV zřízen dětský domov. V roce 1958 ONV ruší dětský domov a vzniká domov důchodců. V šedesátých letech 20. století byla původní budova přestavěna a další přístavba podkroví proběhla v domově důchodců v roce 2000. V roce 2007 byl domov důchodců přejmenován na Domov pro seniory.

DpS Chvalkov poskytuje v klidném a rodinném prostředí sociální služby 49 seniorům. Cílovou skupinou jsou senioři od 65 let věku, kteří mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, zdravotního stavu a potřebují určitou podporu, pomoc nebo plné zajištění svých základních potřeb, které nemohou být zajištěny rodinou či terénními nebo ambulantními sociálními službami. Každý uživatel má svého klíčového pracovníka z řad zaměstnanců DpS, který mu pomáhá hájit jeho zájmy. Mezi nabízené volnočasové aktivity DpS patří také canisterapie – Příloha II.

2.3 Charakteristika zkoumaného souboru

Základní soubor tvoří 49 obyvatel DpS Chvalkov. Výběrový soubor představuje 35 klientů DpS Chvalkov, u nichž je prováděna individuální forma canisterapie. Cílovým souborem jsou 4 senioři, kteří navštěvují individuální formu canisterapie. Jedná se o 2 klienty mobilní a 2 klienty imobilní, kteří byli vybráni po dohodě s ergoterapeuty.

Imobilní klienti – klienti trvale upoutaní na lůžko, neprobíhá u nich jiný druh terapie v rámci volnočasových aktivit.

Mobilní klienti – klienti byli vybráni po domluvě s ergoterapeuty, projevíli o výzkum zájem a v době začátku canisterapie neprojevovali zájem o žádné volnočasové aktivity.

Cílový soubor představují:

Pohlaví - 4 ženy;

Věk - 2 ženy ve věku 70 – 80 let, 2 ženy ve věku 80 – 90 let. Průměrný věk cílového souboru je 79,5 let;

Doba pobytu v DpS – 2 ženy méně než 3 měsíce, 1 žena 8 let a 1 žena 9 let;

Doba praktikování canisterapie – 3 měsíce (Pozn. Canisterapie je u klientek i po ukončení výzkumu dále prováděna).

Realizace canisterapie v Domově pro seniory Chvalkov

Canisterapie probíhá v DpS Chvalkov již od roku 2007. Původně se jednalo o neplánované návštěvy psů, kteří patřili zaměstnancům zařízení. Od roku 2008 jsme začali o využití psa v zařízení více zajímat a vytvořili si vlastní plán canisterapie. Hlavním podnětem pro zjišťování informací o canisterapii byl zákon č. 108/2006 Sb. a nutnosti vytvoření individuálních plánů. Začali jsme se více zabývat individuálními potřebami našich klientů a zjišťovat, co by mohlo obohatit jejich život. Postupem času jsme se dostali do současné podoby canisterapie, kdy canisterapie probíhá u všech klientů našeho zařízení, kteří o ní projeví zájem. Jelikož název „canisterapie“ je pro naše klienty složitý, praktikujeme u nás canisterapii pod názvem „zážitková terapie prostřednictvím psa“ či „návštěva psa“. U klientů, kteří mají problémy s komunikací probíhá canisterapie na podkladě individuálních plánů či konzultace s rodinou.

V zařízení využíváme jak skupinové, tak individuální canisterapie. Skupinová canisterapie probíhá zejména v letních měsících a to ve venkovních prostorách zařízení. Individuální canisterapie probíhá na pokoji klienta - u ležících klientů v jejich lůžku. Canisterapie probíhá v zařízení 2 x za měsíc, na přání klientů individuálně častěji.

2.4 Výsledky

2.4.1 Případová studie č.1

Anamnéza:

Klientka přišla do DpS společně se svým manželem v roce 2007. Manžel klientky již nezvládal péči o manželku sám v domácím prostředí (klientka má poruchu hybnosti levé poloviny těla). Po nástupu do zařízení nebylo ihned od začátku možné společné bydlení manželů – paní byla ubytována na 4 – lůžkovém pokoji a neustálá přítomnost a péče manžela jí velice chyběla. Na pokoji se cítila osamocně, byla uzavřená, nevyhledávala kontakt se spolubydlícími

a neprojevovala o aktivity v DpS zájem. Neustále vyžadovala přítomnost svého manžela.

V tomto období proběhla také první návštěva psa u této klientky.

1. návštěva

První návštěva psa u klientky trvala 30 minut. Jednalo se o spontánní, neplánovanou návštěvu. Návštěva se odehrávala na pokoji klientky za přítomnosti jejích spolubydlících. Klientka se psa vůbec nebála a hned si ho sama pohladila – k čemuž se musela ohnout. Poté co jí pes začal olizovat ruku, vyjádřila touhu smět psa pochovat. Klientky žádosti vyhovuji a pokládám jí psa na klín. Při chování psa se klientka snaží psa pohladit i postiženou rukou. Klientku seznamuji se svým psem a po chvíli klientka sama začíná vyprávět o svém kokršpanělovi. Na konci návštěvy klientka zjišťuje, kdy jí opět se psem navštívím a domlouváme si další termín. V období čekání na další návštěvu se klientka několikrát přesvědčuje, zda termín návštěvy platí a o setkání se psem si vypráví s manželem, dětmi, ale i spolubydlícími.

➤ Při prvním setkání došlo k:

- Pes vzbudil u klientky zájem;
- Klientka se v přítomnosti psa usmívá;
- Klientka je aktivizována (musí se ke psu ohnout, popojít....);
- Klientka začíná bezděčně s nácvikem jemné motoriky postižené končetiny;
- Po návštěvě se u klientky začíná projevovat vzájemná interakce mezi klientkou a ostatními obyvateli domova (všem vypráví o psí návštěvě);
- Klientka má něco, na co se může těšit (několikrát denně se mě ptá, zda plánovaná návštěva platí).

2. návštěva

Klientka nás již netrpělivě čeká. Na návštěvu se těší a dokonce má připravenou fotografii psa své vnučky. Ihned po příchodu do pokoje je pes klientkou vyzván k zaujmutí místa v její posteli. Klientka si tentokrát již sama psa přitahuje blíž a po celou dobu canisterapie se ho snaží hladit oběma rukama. Klientku zajímají veškeré informace o psovi – př. co je to za rasu, co umí. Je

uvolněná a pozitivně laděná. Před naším odchodem se opět zajímá, kdy jí navštívíme.

Během několika následujících dní zjišťuji, že si klientka zapamatovala veškeré mou podané informace o psovi. Klientka si také zapamatovala termín psí výstavy a zajímala se, jak „její pejsek“ dopadl. O psovi vypráví svému manželovi, sestřičkám, ale i spolubydlícím.

➤ ***U klientky dochází k:***

- Posilování zájmu klientky o psa;
- Klientka trénuje při canisterapii svou paměť (zajímá se o jméno psa, rodičů, vzpomíná co pes dělal při první návštěvě);
- Klientka je více pozitivně laděna;
- Klientka se zapojuje do hovoru s ostatními obyvateli domova.

V průběhu dalších setkání u klientky dochází k:

Klientka má vytvořen k psovi blízký vztah. Pes se stal součástí jejího života. Vždy jí zajímají veškeré novinky z života psa a tyto věci si pamatuje. Pes se stává také častým námětem její diskuze s ostatními obyvateli DpS. Klientka se již účastní i skupinové canisterapie, kdy dokáže dát psovi příkaz a ten jí sám vyskočí na invalidní vozík. Během individuální canisterapie zkusíme společně psovi nové oblečení, vodítka, kšíry a obojky.

Přínos canisterapie pro klientku

- Klientka získala motivaci k činnosti;
- Pes usnadnil klientčinu adaptaci na nové prostředí;
- Klientka prostřednictvím péče o psa procvičuje jemnou motoriku;
- Klientka prostřednictvím získávání informací o psovi procvičuje paměť;
- Klientka má námět k hovoru s ostatními klienty;
- Klientka je v přítomnosti psa vždy veselá.

Závěrečný komentář canisterapeuta:

Canisterapie u této klienty vzbudila veliký zájem. Na každou „psí“ návštěvu se klientka velice těší. Největší přínos canisterapie u této klienty spatřuji v tom, že canisterapie pomohla klientce usnadnit její adaptační proces na nové prostředí a poskytla jí námět na rozhovor s ostatními klienty.

2.4.2 Případová studie č.2

Anamnéza:

Klientka žije v DpS již řadu let, má uzavřenou, opatrnou povahu, která se někdy jeví, jakoby o věci kolem sebe neměla zájem. Žije ve svém vlastním světě a nepustí nikoho za jeho hranice. Komunikace s klientkou je někdy problémová – klientka musí mít věci udělány přesně podle sebe a lpí na přesných detailech. Má své životní rituály a podle nich žije. Přestože klientka ví, co se v domově děje - žije si svůj život mimo život domova. V domově má pouze jednu přítelkyni – s ostatními kontakt nevyhledává.

1. návštěva

Po příchodu na pokoj je pes z klientčiny strany vítaným hostem. Je však obezřetná, ke psovi s nepřibližuje a nenavazuje s ním přímý kontakt. Na klientce je vidět, že pes u ní vzbudil pozornost, ale má z něčeho strach. Klientce dávám čas a se psem se věnujeme její spolubydlící. Klientka psa pozoruje ze svého lůžka cca 20 min., mezi tím pes dělá společnost spolubydlící, která je veselá a ze psí návštěvou spokojena. Z ničeho nic se klienta zvedá z lůžka, přichází ke spolubydlící, bere jí psa z rukou a odnáší si ho do své postele. Psa svírá, aby jí neupadl. Klientku uklidňuji a pomáhám jí s posazením se na lůžko. Po zbytek canisterapie dávám klientce čas, aby se se psem seznámila. Po 10 minutách mi klientka psa dává do náruče a vyprovází nás z pokoje. Sama ukončila canisterapii.

➤ *Při prvním setkání došlo k:*

- Pes vzbudil u klientky zájem;
- Rozvinul aktivitu – došla si pro psa, vyprovodila nás z pokoje.

Komentář canisterapeuta:

Klientka mě přichází po 14 dnech upozornit na to, že je to již 14 dní a pes u ní ještě nebyl na další návštěvě. Myslela jsem si, že klientka o canisterapii již nebude mít zájem, takže mě klientčino prohlášení překvapilo. Když si chci s klientkou naplánovat datum další schůzky – bez jediného slova odchází. Návštěvu proto naplánuji na další den.

2. návštěva

Po příchodu na pokoj mi klientka bere z ruky vodítko a psa si sama vede k posteli. Z nočního stolku vyndává Be – Be sušenku a nabízí jí psovi. Pes sušenku přijímá a klientka se usmívá. Podávám klientce můj sáček s odměnami a snažím se jí vysvětlit, kdy může psovi odměnu dát. Klientka nekomunikuje, pouze svírá a hladí psa. Tato scéna trvá deset minut. Během ní se mění klientčin strnulý výraz a klientka se chvílemi usměje. Za dobu co klientku znám je to poprvé, co vidím její úsměv. Klienta vyjadřuje přání jít se se psem projít. Opouštíme společně pokoj a procházíme se po chodbě – klientka vede psa na vodítku. Po chvíli navrhuji, že bychom se mohli jít projít ven – klientka odmítá, nechodí ven – pouze pro noviny. Klientce vyprávím o psovi – nevypadá, že by u ní povídání vzbudilo zájem.

Předává mi vodítko a odchází sama na pokoj.

➤ U klientky dochází k:

- Sílí zájem o psa;
- Canisterapie rozvíjí aktivitu klientky;
- Klientka sama do canisterapie přináší své podněty – chce se jít projít.

Komentář canisterapeuta:

Následující den za mnou klientka přichází a chce si domluvit datum příští návštěvy. Pro psa mi přináší piškoty. Po naplánování příští návštěvy mi každý den přichází připomenout domluvené datum. Překvapuje mě otázkou „Jak Sirče (canisterapeutické pes se jmenuje Sirča) dopadla operace?“ Klientce jsme vyprávěla, že půjdeme se Sirčou na vyčištění zubního kamene a že se na tento zákrok pes musí uspat. Získávám poznatek, že přestože klientka vypadá, že neposlouchá nic z toho, co jí vyprávím – vnímá mě a zjišťuji, že si některé informace poznamenala po návštěvě do kalendáře viz. Sirčino datum operace, narozenin, celé jméno.

Na další domluvenou schůzku začal můj pes hárat, přicházím proto za klientkou s jiným psem. Klientka chápe danou situaci, ale tohoto psa si pouze pohladí. Nic jiného jí nezajímá a po 10 minutách ukončuje canisterapii odchodem z pokoje.

Přínos canisterapie pro klientku:

- Klientka si vybuchovala důvěru pouze k jednomu konkrétnímu psovi;
- Získala motivující podnět k činnosti;
- Sama klientka vyvíjí svou aktivitu za určitým cílem;
- Bezděčně trénuje paměť;
- Rozvíjí jemnou motoriku;
- Pes udržuje klientku v orientaci;
- Pes přináší klientce zábavu;
- Umožňuje jí prožít blízký tělesný kontakt – klientka psa ráda objímá.

Závěrečný komentář canisterapeuta:

Přestože je klientka značně uzavřená a personálu ani nikomu ze spolubydlících nesděljuje svá přání, dokázala se psem navázat intenzivní kontakt. V průběhu canisterapie je otevřenější, sděljuje svá přání a sama přináší do canisterapie nové podněty.

Canisterapie v současné době u klientky pokračuje s cílem motivovat klientku k venkovní procházce – zatím bezúspěšně.

2.4.3 Případová studie č. 3

Anamnéza:

Klientka přišla do DpS před rokem rovnou z hospitalizace v nemocnici. Je trvale upoutána na lůžku, má poruchu hybnosti pravé poloviny těla a vzhledem k diagnóze rozumí mluvené řeči, ale ona sama má problémy s artikulací a výslovností. Klientka touží po tělesném kontaktu a je spokojena, pokud jí sestřičky pohladí či obejmou. Ke klientce přicházíme za účelem umožnit jí intenzivní tělesný kontakt.

1. návštěva

Klientka leží v lůžku a z její mimiky lze vyčíst utrpení a smutek. Před zahájením canisterapie je tepová frekvence klientky 70 tepů za minutu. Vzhledem k diagnóze musím svou řeč a veškeré chování přizpůsobit stavu klientky – klientka obtížně rozumí. Psa udržuji v klidu, aby klientku zbytečně neděsil. Klientka s canisterapií souhlasí a tak jí pokládám psa do postele, stále ho

přidrží. Klientce se zvyšuje tepová frekvence na 110 tepů za minutu – na klientce je cítit opatrnost a strach ze psa. Pokládám klientce ruku na psa a ta ruku na psovi nechává. Po chvíli pes začíná klientce ruku lízat a u klienty to vzbuzuje radost a začíná se smát. Povytahuje si jednou rukou psa blíž k obličeji. Pes se začíná ke klientce tulit a ta jej objímá. Tepová frekvence klientky 75 tepů za minutu. Celé první setkání probíhalo v rámci intenzivního kontaktu klientky a psa.

➤ ***Při prvním setkání došlo k:***

- Pes vzbudil u klientky zájem;
- Klientka má veselou mimiku;
- Hlasitě se směje;
- Po celou dobu canisterapie klientka psa objímá a přidrží blízko u těla;
- Tepová frekvence klientky se normalizuje;
- Trénuje jemnou motoriku.

2. návštěva

Při další návštěvě si klientka přeje pořídít fotografický záznam a fotky poté vystavit ve své blízkosti. Během návštěv se klientka uvolňuje a je na ní patrná známka radosti (obvykle leží odevzdaně v lůžku). Klientka se též snaží vyslovit jméno psa (nyní vysloví první písmeno ze jména psa). O Vánocích klientka odstává od rodiny velikého plyšového psa, kterého má neustále v lůžku.

➤ ***U klientky dochází k:***

- Pes povzbuzuje klientku k řečovým projevům;
- Dochází k tréninku jemné motoriky;
- Pes přináší klientce uvolnění;
- Pes přináší klientce intenzivní tělesný kontakt;
- Pes přináší klientce zábavu.

Závěrečný komentář canisterapeuta:

V případě této klientky spatřuji pozitivní účinek canisterapie zejména ve dvou oblastech – povzbuzuje klientku k verbálním projevům a saturuje její potřebu tělesného kontaktu. Canisterapie je jediná volnočasová aktivita, které se chce klientka účastnit – klientka totiž nechce být mezi lidmi, protože jim obtížně rozumí

a oni nerozumí jí. Klientku to velice trápí a proto vyhledává klid. Se psem se cítí dobře – pes jí nehodnotí.

2.4.4 Případová studie č.4

Anamnéza:

Klientka bydlí v DpS již několik let. Poslední dva roky žije ve svém, okolí uzavřeném světě. Je trvale upoutána na lůžku, které opouští pouze při koupání. S klientkou není možná žádná komunikace – klientka si nedokáže říct co by chtěla. Je plně závislá na péči personálu. Nevyvíjí žádnou vlastní aktivitu – nedokáže ani změnit polohu v lůžku. Ruce drží v křeči a personál s nimi musí pasivně rehabilitovat. Celkové držení těla klientky je velice strnulé. Rodina klientku nenavštěvuje „nedokáže se smířit s tím, že je maminka nepoznává“ a proto je velice těžké zjistit informace o tom, co klientka měla ráda a co ráda dělala.

Začátek canisterapie s touto klientkou byl velice opatrný – neznala jsem klientčin vztah ke psům.

1. návštěva

Klientce pokládám psa do nohou postele, na což klientka nikterak nereaguje. Klientce беру ruku (žádná zvláštní reakce) a pokládám ji na psa – klientka je rozrušena (zvýšení tepové frekvence), ale ruku na psovi nechává (po několika minutách se tepová frekvence klientky opět snižuje). Vzhledem k tomu, že u klientky lze hodnotit pouze fyziologické funkce – předpokládám, že klientka poznala, že se dotýká psa či nějakého jiného zvířete. Na můj dotyk navýšením pulzů nereagovala. Po několika minutách si klientka přitahuje spontánně psa k tělu a několik minut ho drží. Tělo i obličej má uvolněné.

➤ Při prvním setkání u klientky došlo k:

- Klientka navázala podvědomě vztah se psem;
- Vykonal z vlastní vůle aktivitu;
- Dotyk psa je jí příjemný.

2. a další návštěvy

Canisterapie u této klientky probíhá pravidelně a má vždy podobný scénář jako první návštěva. Poslední dobou se klientka snaží psa pohyby prstů pohládit. Stále u klientky při dotyku psa dochází k zvýšení tepové frekvence (již ale ne o tolik, jako u první návštěvy a rychle se pulz normalizuje) – pokud se dotýká lidské kůže tak nikoliv.

➤ U klientky dochází k:

- Pes přináší klientce relaxaci a uvolnění;
- Občas při pobytu psa vykoná klientka nějaký záměrný pohyb (psa si přitáhne, chytne...);
- Dotyk psa je jí příjemný (u klientky je patrná snaha hladit psa).

Závěrečný komentář canisterapeuta:

V případě této klientky je cílem poskytnout klientce dostatek podnětů z vnějšího prostředí. Domnívám se, že dotek psa je pro klientku příjemný – v průběhu canisterapie u ní dochází k celkovému uvolnění napětí (mění se miminka, povoluje svalový tonus).

2.4.5 Výsledky polořízených rozhovorů

Tabulka 1: Pracovní zařazení respondentů

Zdravotní sestry	4
Pracovníci přímé péče	3
Ergoterapeut	2
Fyzioterapeut	1
<i>Celkem</i>	<i>10</i>

Zdroj: Vlastní výzkum

Výzkumu se zúčastnilo celkem 10 zaměstnanců (žen) DpS Chvalkov – 4 zdravotní sestry, 3 pracovníci přímé péče, 2 ergoterapeuti a 1 fyzioterapeut .

2 zdravotní sestry pracují v zařízení déle než 10 let, všichni ostatní tázaní zaměstnanci pracují v zařízení méně než 5 let.

Tabulka 2: Věk respondentů

20 – 30 let	2
30 – 40 let	3
40 – 50 let	3
Více než 50 let	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Věkové rozpětí respondentů je 23 – 53 let. 2 zaměstnanci jsou ve věku 20 – 30 let, 3 zaměstnanci 30 – 40 let, 3 zaměstnanci 40 – 50 let a 2 zaměstnanci jsou starší než 50 let.

Tabulka 3: Vlastní postoj respondentů ke psům

Psy mám ráda	8
Psy nemám ráda	0
Nemám žádný vztah ke psům	2
Psů se bojím	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Osm zaměstnanců z 10 uvedlo, že mají kladný vztah ke psům. 4 zaměstnanci uvedli, že mají psa doma. Dva zaměstnanci z 10 uvedli, že nemají žádný vztah ke psům, psa nikdy neměli a ani ho doma mít nechtějí. Žádný zaměstnanec neuvedl, že by se psů bál, či k nim měl vyloženě negativní vztah.

Tabulka 4: Postoj seniorů v DpS Chvalkov ke psím návštěvám v zařízení z pohledu zaměstnanců

Většina seniorů má ráda psí návštěvy v DpS	10
Většina seniorů nemá ráda psí návštěvy v DpS	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Na otázku „Mají senioři v DpS Chvalkov rádi psí návštěvy?“ se shodli všichni respondenti, že nelze jednoznačně odpovědět ano nebo ne. Proto si sami respondenti definovali otázku do podoby „Má většina seniorů v DpS Chvalkov ráda psí návštěvy?“ , kdy „většina seniorů“ představuje 2/3 všech obyvatel DpS Chvalkov. Všichni respondenti poté odpověděli, že většina seniorů v DpS Chvalkov má ráda psí návštěvy v DpS.

Tabulka 5: Postoj respondentů ke canisterapii v zařízení

Canisterapie je přínosná	10
Canisterapie není přínosná	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výzkumu podle odpovědí respondentů vyplynulo, že canisterapii vidí přínosnou pro uživatele DpS Chvalkov.

Tabulka 6: Největší přínos canisterapie pro klienty

Blízký tělesný kontakt s živou bytostí	6
Radost	3
Klid	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Na otázku, jaký je největší přínos canisterapie pro klienty, odpovědělo 6 respondentů z 10, že canisterapie umožňuje klientovi prožít blízký tělesný kontakt. 3 respondenti odpověděli, že kontakt se psem přináší klientovi radost a 1 respondent odpověděl, že canisterapie přináší klientovi vnitřní zklidnění.

Tabulka 7: Konkrétní případ pozitivního vlivu canisterapie

Ano	10
Ne	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Všichni tázaní respondenti byli schopni uvést konkrétního klienty, u něhož praktikování canisterapie má či mělo pozitivní účinek.

Tabulka 8: Pozitivní účinky canisterapie dle mínění respondentů

Nahrazuje lidské pohlazení	7
Zlepšuje náladu	9
Rozvíjí jemnou motoriku	4
Trénuje paměť	1
Psi člověka nehodnotí	5
Snižování krevního tlaku	1

Zdroj: Vlastní výzkum

7 respondentů z 10 si myslí, že canisterapie dokáže lidem nahradit lidské pohlazení. 9 z 10 si myslí, že canisterapie zlepšuje lidem náladu. 4 respondenti z 10 jsou toho názoru, že canisterapie rozvíjí jemnou motoriku. 1 respondent z 10 si myslí, že prostřednictvím canisterapie lze trénovat paměť a snižovat krevní tlak. 5 respondentů z 10 uvedlo: „Canisterapie je oblíbená hlavně proto, protože psi nikoho nehodnotí a proto je lidé mají rádi.“

DISKUZE

Cílem bakalářské práce je zjistit přínos individuální formy canisterapie u seniorů v Domově pro seniory Chvalkov. Výsledky byly zpracovány z kazuistik s vybranými klienty a z polořízených rozhovorů s pracovníky v přímé péči.

Základní soubor tvoří 49 obyvatel DpS Chvalkov. Výběrový soubor představuje 35 klientů DpS Chvalkov, u nichž je prováděna individuální forma canisterapie. Cílovým souborem jsou 4 senioři, kteří navštěvují individuální formu canisterapie. Jedná se o 2 klienty mobilní a 2 klienty imobilní, kteří byli vybráni po dohodě s ergoterapeutky.

Do výzkumu se také zapojilo 10 pracovníků DpS Chvalkov – 4 zdravotní sestry, 3 pracovníci přímé péče, 2 ergoterapeutky a 1 fyzioterapeut.

V DpS Chvalkov praktikují canisterapii již dva roky se svým vlastním psem (trpasličím pinčem Sirčou). Canisterapie je zde známa spíše pod pojmem „zážitková terapie prostřednictvím psa“ či „návštěva psa“ a představuje jednu z forem volnočasových aktivit. Z celého počtu 49 klientů není canisterapie prováděna pouze u 3 klientů (tito klienti nemají rádi psy). U 2/3 z celkového počtu klientů je prováděna individuální canisterapie na pokoji, 1/3 klientů se účastní skupinové canisterapie. Jako výhodu canisterapie s malým plemenem psa (v dospělosti 4-6 kg) vidím to, že se malého psa lidé tolik nebojí (zkoušela jsme v našem DpS i canisterapii prostřednictvím většího plemene psa) a malý pes může k imobilním klientům i do lůžka.

V DpS Chvalkov kromě prováděné canisterapie také pracuji. Výhodou je, že klienty velice dobře znám, vím co mají rádi a jak s nimi mohu pracovat – což je velice výhodné i pro ostatní personál, protože si canisterapii a přípravu klientů obstarávám sama a nepotřebuji žádnou asistenci od ostatních pracovníků. Nevýhodou je to, že se klientům občas prolínají obě dvě mé pracovní pozice a tak jsem pro ně stále „paní se psem“.

Klienti našeho zařízení mají o canisterapie zájem a na psí návštěvy se těší. 35 klientů preferuje individuální canisterapii na pokoji, která pro ně představuje určitou formu zábavy a relaxace.

U všech vybraných klientů jsem během canisterapie zpozorovala:

- a) Pes vzbuzuje u klienta zájem – lidé si chtějí psa pohladit, pochovat, zajímá je jméno, plemeno, věk;
- b) Klient vykonává aktivitu z vlastní iniciativy – lidé sami dávají psu příkazy, někteří se k němu ohnou, popojdou, chtějí jít na procházku;
- c) Všichni navázali se psem intenzivní tělesný kontakt - hlazení, objímání, chování;
- d) Klient se v přítomnosti psa usmívá.

U klientů, kteří jsou mobilní docházelo prostřednictvím psa navíc:

- a) Rozvíjení jemné motoriky (zapínání vodítek, oblékání obleků...);
- b) Trénování paměti (jméno psa, datum další návštěvy).

Z rozhovorů s respondenty vyšlo:

Všichni zaměstnanci se shodli, že nelze hodnotit všechny klienty jako celek, protože vztah ke psům a tím i ke canisterapii je individuální. Shodli se ale, že větší část klientů našeho domova má psí návštěvy ráda a těší se na ně. Všichni zaměstnanci domova hodnotí prováděnou canisterapii jako přínosnou pro klienty. Největší přínos canisterapie vidí v tom, že kontakt se psem umožní klientovi prožít kontakt s živou bytostí. Tři zaměstnanci odpověděli, že největším přínosem je, že klient prožije radost a jeden, že pes přináší na lidi vnitřní klid. Všichni tázaní respondenti byli schopni uvést konkrétní příklad klienta z našeho DpS, u něhož lze sledovat pozitivní vliv prováděné canisterapie.

Respondenti vidí pozitivní vliv canisterapie v tom, že:

- a) Nahrazuje lidské pohlazení;
- b) Zlepšuje náladu;
- c) Rozvíjí jemnou motoriku;
- d) Trénuje paměť;
- e) Snižuje krevní tlak.

Polovina respondentů si myslí, že canisterapie je u klientů oblíbená zejména z toho důvodu, že pes nikoho nehodnotí a proto jej lidé mají rádi.

Myslím, že z rozhovorů s respondenty je patrné, že canisterapie prováděná v DpS Chvalkov je pro jeho uživatele přínosná a u klientů je oblíbená.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit přínos individuální formy canisterapie u seniorů v Domově pro seniory Chvalkov. Dílčím cílem bylo zjistit názor pracovníků v Domově pro seniory Chvalkov na přínos canisterapie u seniorů. Domnívám se, že oba cíle byly splněny.

Ve své bakalářské práci, zaměřené na canisterapii, jsem se snažila poskytnout a zpracovat informace, které jsem získala během své canisterapeutické činnosti v DpS Chvalkov.

Výsledky práce ukázaly, že psi obohacují život seniorů DpS Chvalkov. Přispívají také k aktivitě seniorů, usnadňují a zprostředkovávají komunikaci s jinými lidmi (spolubydlícím, canisterapeutem, personálem), umožňují prožít relaxaci a poskytují seniorovi pocit potřebnosti a důležitosti. Canisterapie je u klientů oblíbená a velice rádi se jí také účastní. Pozitivní vliv canisterapie na klienty je viděn také zaměstnanci v přímé péči a to zejména v oblasti saturace nedostatku tělesného kontaktu, kterým klienti DpS velmi často trpí.

Tato práce by mohla posloužit jako zdroj informací pro další domovy pro seniory, kde canisterapie není provozována a personál se snaží zajistit svým klientům spokojené stáří. Práce bude také sloužit jako zpětná vazba k zhodnocení využití canisterapie prováděné v DpS Chvalkov.

SEZNAM LITERATURY

1. ABELN, R.; KNER, A.; HUBKOVÁ, J. *Jak se vyrovnám se stářím?* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995. ISBN : 80-7192-005-3.
2. EISERTO VÁ, J. *Canisterapeutické sdružení „Hafík“ – canisterapie v praxi. Pravda o zooterapii* : Sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27.11. 2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18.12. 2002 v Ústavu sociální péče v Českých Budějovicích, České Budějovice : Jihočeská univerzita – ZSF, 2003. 49 s. ISBN : 80-7040-608-9.
3. GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. Praha : Grada Publishing, 1999. ISBN : 80-7169-789-3.
4. GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*. České Budějovice : Zdravotně sociální fakulta, 1999. ISBN : 80-7040-364-0.
5. KALVACH, Z.; ZADÁK, Z.; JIRÁK, R. aj. *Geriatric a Gerontologie*. Praha : Grada Publishing, 2004. ISBN : 80-247-0548-6.
6. KARÁSKOVÁ, V.; KRAUSOVÁ, A.; SPURNÁ, M. *Pes a dítě s mentálním postižením*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. ISBN : 80-244-0953-4.
7. KRÁLOVÁ, J.; RÁŽOVÁ, E. *Zařízení sociální péče pro seniory a zdravotně postižené občany*. Český Těšín : ANAG, 2001. ISBN : 80-7263-083-0.
8. KRUTILOVÁ, D.; ČÁMSKÝ, P.; SEMBDNER, J. *Sociální služby – Tvorba a zavádění Standardů kvality poskytovaných sociálních služeb*. Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2008. ISBN : 978-80-254-3427-7.
9. LARKIN, P. *Pes a péče o něj*. Praha : Svojtka & CO., 2007. ISBN : 978-80-7237-123-5.
10. McELROYOVÁ, S. *Zvířata jako učitelé a léčitelé*. Praha : Chvojkovo nakladatelství, 1999. ISBN : 80-86183-16-5.
11. NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*. Praha : Albatros, 2006. ISBN : 80-00-01809-8.

12. ŠTIKA, J.; HOSKOVEC, J.; ŠMOLÍKOVÁ, J. *Bezpečná mobilita ve stáří*. Praha : Karolinum, 2007. ISBN : 978-80-246-1339-0.
13. VELEMÍNSKÝ, M. a kolektiv autorů, *Zooterapie*. České Budějovice : DONA, 2007. ISBN : 978-80-7322-109-6.
14. VENGLÁŘOVÁ, M. *Problematické situace v péči o seniory*. Praha : Grada Publishing, 2007. ISBN : 978-80-247-2170-5.
15. WOLOY, E. M. *Pes a lidská duše*. Brno : Centa, 2005. ISBN : 80-85880-42-3.
16. ZÁKON O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH č. 108/ 2006
17. Canisterapeutické centrum Zlín. Internetové stránky organizace. [online]. 2008, [cit. 2008-11-18]. Dostupné z WWW: <<http://canisterapie-zlin.cz/canisterapie.php>>
18. Podané ruce. Portál o canisterapii společnosti Podané ruce, o.s.. Internetové stránky organizace. [online]. 2008, [cit. 2009-11-10]. Dostupné z WWW: <<http://hedvikahor.webnode.cz/news/zvirata-jako-ucitele-a-lecitele/>>
19. Podané ruce. Portál o canisterapii společnosti Podané ruce, o.s.. Internetové stránky organizace. [online]. 2008, [cit. 2008-11-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.canisterapie.info/o-canisterapii/>>
20. Rodina. Internetové stránky organizace. [online]. 2008, [cit. 2008-11-18]. Dostupné z WWW: < <http://www.rodina.cz/clanek697.html> />

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I	Otázky k položeným rozhovorům
Příloha II	Canisterapie praktikovaná v DpS Chvalkov

PŘÍLOHY

Příloha I - Otázky k polořízeným rozhovorům

1. Kolik Vám je let?
2. Na jaké pracovní pozici pracujete?
3. Jak dlouho pracujete v DpS Chvalkov?
4. Jaký máte postoj ke psům?
5. Mají senioři v DpS Chvalkov rádi psí návštěvy?
6. Myslíte si, že canisterapie prováděná v DpS Chvalkov má pro uživatele přínos?
6. V čem vidíte přínos canisterapie pro uživatele?
7. Myslíte si, že praktikovaná canisterapie má pro seniory v DpS Chvalkov přínos? Pokud ano, v čem ho vidíte?
8. Dokážete si vybavit konkrétní případ klienta, u něhož je canisterapie prováděna a lze u něho na základě canisterapie vyzorovat pozitivní změnu?
9. Souhlasíte s tvrzením, že canisterapie:
 - a) Nahrazuje lidské pohlazení;
 - b) Rozvíjí jemnou motoriku;
 - c) Trénuje paměť;
 - d) Lidé mají rády psy, protože je nehodnotí;
 - e) Dlouhodobý kontakt se psem vede ke snížení krevního tlaku.

Příloha II – Canisterapie praktikovaná v DpS Chvalkov

Fotografie zveřejněny se svolením uživatelů DpS Chvalkov

Individuální canisterapie u imobilního klienta v lůžku

Individuální canisterapie u mobilních klientů

Skupinová canisterapie

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

aj. = a jiné

apod. = a podobně

atd. = a tak dále

č. = číslo

DD = domov důchodců

DpS = domov pro seniory

Pozn. = poznámka

Př. = příklad

ABSTRAKT

Červonyjová, D. *Canisterapie v Domově pro seniory Chvalkov*. České Budějovice 2009. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie.

Vedoucí práce L. Motlová.

Klíčová slova: stáří, domov pro seniory, Domov pro seniory Chvalkov, canisterapie, pes, individuální plánování

Práce se zabývá canisterapií prováděnou v Domově pro seniory Chvalkov. Teoretická část vymezuje pojem canisterapie, formy canisterapie a její obecný přínos u seniorů. Dále se zabývá stářím a sociálními změnami, se kterými se musí senioři potýkat.

Praktická část se věnuje popisu Domova pro seniory Chvalkov. Cílem praktické části je zjistit, zda canisterapie prováděná u vybraných uživatelů tohoto zařízení, je přínosná. Výsledky jsou zpracovány formou kazuistik u vybraných klientů. S pracovníky v přímé péči byly provedeny položené rozhovory.

Prostřednictvím canisterapie lze u klientů saturovat potřeby, které jim v potřebné míře nedokáže nahradit žádný zaměstnanec domova pro seniory. Umožňuje klientům prožít intenzivní kontakt s živou bytostí, nahrazuje lidské pohlazení, pocit bezpečí a jedinosti. Používání zvířat však nemá sloužit jako náhražka kontaktů s lidmi, naopak má navazování kontaktů podporovat a usnadňovat. Zvířata, pro jejich specifické vlastnosti, lze využít při léčbě emoční izolace, osamění, ale i při ulehčení adaptace na nové prostředí. Tím canisterapie přispívá ke zvýšení kvality života klienta a zpříjemňuje mu pobyt v domově pro seniory.

ABSTRACT

Červonyjová, D. *Canistherapy in the Home for Seniors in Chvalkov*. České Budějovice 2009. Diploma work. University of South Bohemia České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Practical Theology. Supervisor: L. Motlová.

Key words: old age, home for seniors, Home for Seniors in Chvalkov, canistherapy, dog, individual planning

The work deals with canistherapy in the Home for Seniors in Chvalkov. The theoretical part identifies the term canistherapy, the forms of canistherapy and their common benefit for seniors. It deals with the old age and social changes of seniors.

The practical part describes the Home for Seniors in Chvalkov. Its purpose is to decide whether canistherapy practiced in selected clients of this Home brings benefit. The results are processed through casuistics of the selected clients. The results were drawn from the semi-directed dialogues.

Using canistherapy needs of those clients which cannot be met by other employees of the Home are saturated. It enables the clients to have a direct contact with a live being which makes up for human stroking, feeling safe and unique. The use of the animals however should not serve as a substitution of human contacts, it should on the contrary help to facilitate these contacts. Thanks to their specific qualities animals can be used in curing emotial isolation, loneliness and help in adaptation to the new invironment. Thus canistherapy contributes to the improvemnt of life quality of the client and makes his or her life in the Home more pleasant.

